

Atf Bilgisi: Öztunç, M. ve Yardımcı, Y. (2022). Koronavirüs Önlemleri Kapsamında Sokağa Çıkma Kısıtlaması Uygulamasının Köşe Yazarlarınca Ele Alınış Biçimi, *Injocmer*, 2(1), 1-11.

Makale Geliş Tarihi:

30 Mart 2021

Makale Kabul Tarihi:

20 Kasım 2021

ARAŞTIRMA MAKALESİ

KORONAVİRÜS ÖNLEMLERİ KAPSAMINDA SOKAĞA ÇIKMA KISITLAMASI UYGULAMASININ KÖŞE YAZARLARINCA ELE ALINIŞ BİÇİMİ

Mustafa ÖZTUNÇ¹

Yeşim YARDIMCI²

ÖZ

Tüm dünyayı etkisi altına alan ve toplum yaşamını derinden etkileyen Covid-19 salgını tedbirli yaşamayı da gerekli kılmaktadır. Virüsten korunmak için kişisel önlemlerin yanı sıra toplumsal önlemlere de ihtiyaç duyulmaktadır. Türkiye’de nüfusunun yoğun olduğu 30 büyükşehir ile Zonguldak illerinde bilim kurulunun önerileri doğrultusunda virüsün yayılımını önlemek amacıyla hafta sonları ve bazı günler sokağa çıkma kısıtlamaları uygulanmaktadır. Sokağa çıkma kısıtlamanın duyurulması ile insanların fırınlara, marketlere hücum etmesi, sosyal mesafenin ortadan kalkması, yaşanan kavgalar medyada tartışma konusu olmuştur. Sokağa çıkma kısıtlamaları ve yaşanan olaylar gazetelerdeki köşe yazarlarının yazılarına da konu edinilmiştir. Medya, kamuoyunu bilgilendirme, toplumsal algıyı yönetme açısından önemli bir işleve sahiptir. Köşe yazarlarının toplumu nasıl bilgilendirdikleri ve algıyı nasıl yönettikleri araştırılması gereken bir konudur. Çalışmada farklı ideolojik yayın anlayışına sahip Habertürk, Sözcü, Sabah gazetelerinden köşe yazarlarının 11-12 Nisan 2020 tarihli nüshalarında konu ile ilgili olarak yazdıkları yazılar incelenmiştir. Habertürk Gazetesinden Fatih Altaylı, Sözcü Gazetesinden Yılmaz Özdil ve Sabah Gazetesinden Melih Altınok’un iki günlük köşe yazıları örneklem olarak seçilmiştir. Retorik kuram çerçevesinde tanımlama, mecaz kullanımı, metonomi kullanımı, lakap kullanımı, sürü mantığı yaratma, örtmece, korku çekiciliği, dramatisasyon ve paralellik kurma olmak üzere on farklı boyuttan köşe yazıları ele alınmıştır. Çalışma sonucu ortaya çıkan bulgulara göre köşe yazılarında retorik unsurlarından en çok metonomi ve metaforun kullanıldığı görülmüştür. Fatih Altaylı’nın köşe yazılarında retorik unsurlardan; korku ve endişe uyandırma, metafor, metonomi, Yılmaz Özdil’in köşe yazılarında dramatisasyon, lakap kullanımı, sürü mantığına bürünme, Melih Altınok’un köşe yazılarında metonomi, kanıt gösterme, sürü mantığına bürünme gibi unsurların kullanıldığı belirlenmiştir. Salgın dolayısıyla sokağa çıkma yasağı sonrasında, sokaklardaki insanların korku ve panik hali kullanılan dile de yansıtılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sokağa çıkma yasağı, Koronavirüs, Köşe yazıları, Retorik, Medya

THE REPRESENTATION OF CURFEW RESTRICTIONS DUE TO CORONA VIRUS PANDEMIC BY NEWSPAPER COLUMNISTS

ABSTRACT

¹ Dr. Öğretim Üyesi, Sakarya Üniversitesi İletişim Fakültesi İletişim ve Tasarımı Bölümü, oztunc@sakarya.edu.tr, ORCID: 0000-0003-3125-1120

² Yüksek Lisans Öğrencisi, Sakarya Üniversitesi İletişim Bilimleri, yesimyardimci055@gmail.com, ORCID: 0000-0002-1677-9544

The Covid-19 epidemic, which has deeply affected public life requires people to live cautiously. In addition to personal measures, social measures are needed to be protected against the virus. On weekends with some other determined days, curfews are applied on 30 metropolitan cities along with Zonguldak, in line with recommendations of the scientific committee. After the curfew was announced, in less than no time, people became crowded in bakeries and groceries. Most of them did not obey the rule of social distancing and in some places, fights have been occurred between people in that turmoil. Curfews and such incidents have also been the subjects of some columnists. Media has an important function in terms of informing people and affecting perception. How columnists inform society and manage perception are important issues that needs to be analyzed. In this study, the columns are examined written on 11-12 April 2020 in three different newspapers that have different ideological orientations; Habertürk, Sözcü, and Sabah. The columns of Fatih Altaylı from Habertürk, Yılmaz Özdil from Sözcü and Metin Altınok from Sabah were selected as samples. These columns are examined via ten different dimensions used in rhetorical theory: definition, use of metaphor, use of metonymy, use of nickname, creating herd logic, euphemism, appeal of fear, dramatization and parallelism. According to the findings, metonymy and metaphor are the most used elements in the columns. It has been seen that; fear, anxiety, metaphor, and metonymy are preferred by Habertürk; dramatization, use of nickname, herd logic are choosed by Sözcü; metonymy, praise, showing evidence are used by Sabah. After the curfew, the fear and panic of the people on the streets are also reflected in the language used by the columnists.

Keywords: Curfew, coronavirüs, opiniom columns, rhtoric, media

GİRİŞ

Dünya 31 Aralık 2019 günü Çin’ in Vuhan kentinde ortaya çıkan öldürücü bir salgınla karşı karşıya bulunmaktadır. Dünya ülkelerinin tamamında etkisini hissettiren ve 400 binden fazla kişinin yaşamına mal olan virüs “Koronavirüs” ya da “Covid-19” olarak adlandırılmaktadır.

Bilim insanların virüsle ilgili ortaya koydukları görüşler birbiri ile benzerlik ve tutarlılık göstermektedir. Covid-19 virüsü özellikle yaşlı ve kronik hastalarda ölüm riskini daha da arttırmaktadır (Çobanoğlu, 2020: 37). Virüs taşıyıcılarının hapşırıp, öksürmeleri sonucunda ortaya çıkan damlacıkların diğer kişilere ulaşması yoluyla virüsün bulaşma riski artmaktadır. (Dikmen, vd., 2020: 31). Covid-19 belirtileri genel olarak ateş, öksürük, bitkinlik ile vb. non-spesifik üst solunum yolu enfeksiyonu gibi belirtilerle kendini göstermektedir (Uludağ, 2020: 121). Virüse insanlardan başka yarasa ve çeşitli kemirgen gibi hayvanlarda da rastlanılmaktadır (Yeşil ve Hacımustafaoğlu, 2020: 127).

Ülkeler salgının kontrol altına alınması ve bulaşıcılığını azaltmak için çeşitli önlemlere başvurmuştur. Bu önlemler içerisinde maske takmak, mesafeyi korumak, el hijyeni gibi kişisel önlemlerin yanı sıra toplumsal sağlığı korumak açısından çeşitli tedbirler de yer almaktadır. Virüsün ortaya çıkmasından sonra alınan önlemler içerisinde birçok sektörde çalışmalara ara verilmiştir. Milli Eğitim Bakanlığına bağlı tüm okullar ile üniversiteler toplu eğitimlerine ara vererek, uzaktan öğretim yöntemiyle eğitim-öğretim faaliyetlerine geçmiştir. Dünya’da birçok ülkede yapıldığı gibi Türkiye’de de toplum sağlığını korumak ve virüsün bulaşıcılığını azaltmak için sokağa çıkma kısıtlaması yapılmıştır. Türkiye’de Covid-19 salgını nedeniyle ilk sokağa çıkma kısıtlaması 11-12 Nisan 2020 tarihlerinde uygulanmıştır. Sokağa çıkma kısıtlamanın duyurulması ile insanların fırınlara, marketlere hücum etmesi, sosyal mesafenin ortadan kalkması, yaşanan kavgalar medyaya yansımıştır. Sokağa çıkma kısıtlamaları ve bu süreçte yaşanan olaylar köşe yazarlarının yazılarına da konu olmuştur. Türkiye’de kısıtlamanın duyurulması ile birlikte ortaya çıkan kötü manzara Amerika ve diğer ülkelerde de yaşanmıştır. İnsanların fırınlara, marketlere hücum etme davranışlarının altında birçok neden bulunmaktadır. Bunlardan ilk akla gelen açlık ve piyasada ürün bulamama korkusudur. Piyasada ürün bulamama kaygısı geçmişte “kıtlık” olarak adlandırılmaktadır.

Kıtık son yüzyılda Anadolu’da birinci ve ikinci dünya savaşı dönemi ile 1980’li yıllarda görülen toplumsal ve ekonomik bir sorundur. “Kıtık beraberinde göç, kitlesel ölümler, hayvan ölümleri veya hastalıkları, hayvanlardan insanlara bulaşan hastalıkların artışı gibi sorunları da beraberinde getiren çok yönlü bir olaydır” (Gökgöz, 2019: 434). Geçmişten günümüze aktarılan bilgiler ışığında insanların bu tür endişelere sahip olması bu tür davranışa yönelmelerine neden olabilmektedir. Bu tür krizleri yönetmek devletlerin öncelikli görevinin yanı sıra hem de sosyal devlet gereğidir.

Gözler (2000: 157) sosyal devleti şu şekilde tanımlanmaktadır:

“Ferdin huzur ve refahını gerçekleştiren ve teminat altına alan, kişi ve toplum arasında denge kuran, emek ve sermaye ilişkilerini dengeli olarak düzenleyen, özel teşebbüsün güvenlik ve kararlılık içinde çalışmasını sağlayan, çalışanların insanca yaşaması ve çalışma hayatının kararlılık içinde gelişmesi için sosyal, iktisadî ve malî tedbirler olarak çalışanları koruyan, işsizliği önleyici ve millî gelirin adaletle uygun biçimde dağılmasını sağlayıcı tedbirler alan adaletli bir hukuk düzeni kuran ve bunu devam ettirmeye kendini yükümlü sayan, hukuka bağlı kararlılık içinde ve gerçekçi bir özgürlük rejimini uygulayan devlet demektir.”

21 yüzyılın dünyasında Türkiye Cumhuriyeti Devleti sosyal devlet olma gereği toplumun ihtiyaçlarını karşılamak üzere pandemi süresince de çeşitli politikalar devreye sokmuştur. Dar gelirlilere karşılıksız nakit ve gıda yardımları, kapanan ve üretime ara veren sektörlerle kredi desteği, vergilerin ötelenmesi vb. yardımlar yapılmıştır. Buna rağmen birçok insan bu dönemlerde hep endişe yaşamaktadır.

İşlevsel olarak topluma bilgi verme, kamuoyu oluşturma, eğitime ve farkındalık yaratma gibi birçok görevi bulunan medyanın toplumun algısını yönetmesi bu açıdan önem arz etmektedir. Toplumun olaylara bakış açısında bir kılavuz görevi gören medya bireylere neyi, nasıl düşüneceğini söylerken neyin doğru neyin yanlış olduğunu da toplumsal kabuller ve beklentiler ışığında şekillendirir (Tekeli, 2016: 133). “Medya olay ve olguları belirli anlamlar dahilinde çerçeveleyerek biçimlendirir ve egemen sınıfın ideolojisini yayar ve meşrulaştırır” (Şen, 2012: 148). Olayın herhangi bir gazetede yer alabilmesi için haber değeri taşıması gerekiyor. Bu bağlamda çeşitli olay ve olguların haber haline getirilmesinde bazı temel değerlerin yer alması gerekir. Bunlar zamanlılık, yanlılık, önemlilik, sonuç ve insanların ilgisini çekmedir (Tokgöz, 2010: 222).

Gazetelerde yalnızca haberler yer almamaktadır. Gazetelerin en çok okunan bölümlerinden birisi de köşe yazılarıdır. Köşe yazarlarının konuları değerlendirme biçimleri algının yönetilmesi açısından önemlidir. Bu çalışmada köşe yazarlarının sokağa çıkma kısıtlaması konusu ile ilgili yazıları içerik analizi yöntemi ve retorik kuramı kapsamında incelenmiştir. Çalışmada Türkiye’de merkez sağı temsilen Sabah Gazetesinden Melih Altıok, merkez solu temsilen Sözcü Gazetesinden Yılmaz Özdil ve liberal yayın politikalarına sahip Habertürk Gazetesinden, Fatih Altaylı’nın köşe yazıları, incelenmiştir. Retorik kuramına ait tanımlama, mecaz kullanımı, metonomi kullanımı, lakap kullanımı, sürü mantığı yaratma, örtmece, korku çekiciliği, dramatisasyon ve paralellik kurma olmak üzere on farklı boyuttan köşe yazıları içerikleri analiz edilerek değerlendirilmiştir.

Retorik, hedef kitleyi herhangi bir konuda inandırma hedefi ile sözcükleri tesir edecek şekilde itinayla yansıtmaya ustalığıdır (Karaman, 2012: 8). Ayrıca güzel söz söyleme sanatı olarak ifade edilmektedir (Işıklar, 2012: 7). Retorik alıcıya iletileri canlı bir şekilde sunmakta, iletileri etkin kılmaktadır (Duman, 2019: 49).

Özellikle haber içeriklerinde kullanılan retorik unsurlar kısaca şöyle açıklanmaktadır.

1-Tanımlama: Haber yazımında kullanılan retorik unsurlardan biri olan okuyucunun içeriği kavrayabilmesi, net olarak anlayabilmesi, yorum getirebilmesi için kullanılmaktadır (Köse ve Coşkun, 2018: 195).

2-Metafor Kullanımı: ‘‘Metafor, meta ön eki ile phrein kelimesinin birleştirilmesinden oluşan bu kelimelerin anlamlarının birliği ile bir yerden bir yere taşımak manasına gelen kavramdır’’ (Çağlayan, 2020: 9). ‘‘Bir kavram ya da deneyim alanını diğer bir kavram veya deneyim alanıyla anlamamızı sağlayan bir bilişsel mekanizmadır’’ (Çiçekler ve Aydın, 2019: 3). Örneęin; İstiklal Marşın’ da ‘‘Ey Nazlı Hilal’’ ile benzetme yoluyla, mecaz oluşturulmuştur.

3-Metonimi Kullanımı: ‘‘Türkçe’ de mecazı mürsel, ad aktarması, düz değişmece gibi isimlerle bilinen metonimi, aralarında nitelik bakımından bağ olan iki şeyin birbirinin yerine kullanılmasıdır’’ (Güven, 2014: 20). Örnek verecek olursak; ‘‘Kalemi çok iyidir’’ cümlesindeki kalem gerçek kalem anlamında değil yazdıklarını ve yazdıklarının güzel olduğunu belirten anlamdadır.

4-Lakap Kullanımı: Lakap insanın çeşitli davranışlarını ve fiziki olarak görülen özelliklerini çeşitli aktarmalarla belirtmesidir (Hasbay, 2019: 38). Örneęin; Cumhurbaşkanı için ‘‘Reis’’ ifadesinin kullanılması.

5-Sürü Mantığı Yaratma: Herhangi bir karar verme durumunda çoğunluğun fikri ne ise ona uyma eğilimidir. Örneęin; ‘‘Herkes bunu istiyor.’’ Cümlesinin gerçekleştirdiği durum sürü mantığıdır (Köse ve Coşkun, 2018: 197).

6-Örtmece: Edebi olarak güzel konuşmak anlamına gelen bazı sözcüklerin anlamı her zaman olumlu olmadığı için uygunsuz, kaba, nahoş kelimeler örtmece sözcüklerle kullanılmaktadır (Çifçioęlu, 2015: 137). Örneęin; ‘‘rüşvet’’ sözcüğü yerine ‘‘hediye’’ sözcüğü örtmece olarak kullanılır. Örneęin ‘‘siyasal iktidar karşıtı yayın politikası benimseyen bir medya kuruluşu gelir seviyesi düşük kimseler için ‘‘yoksul’’ sözcüğünü kullanırken, siyasal iktidarı destekleyen medya kuruluşu bu durumu ‘‘dar gelirli’’ olarak tanımlar’’ (İşliyen, 2014: 113). Genellikle siyasette ve ticari alanda tercih edilen ‘‘Faiz’’ yerine ‘‘kâr payı’’ ya da ‘‘soykırım’’ yerine ‘‘etnik temizlik’’ gibi adlandırmaların kullanılması gizli örtmecelere örnek gösterilebilir’’ (Üstüner, 2009: 169).

7-Korku ve Endişe Uyandırma: İletileri kişilere ulaştırmadaki korku yoludur. İnsanlara herhangi bir konuda korkuya dayalı uyarılarda, söylemlerde bulunarak onları ikna etme çabasıdır. Örneęin; koronavirüs yayılımı, hastalığın artışı, iyileşme durumu vs. hakkında yapılan söylemler buna ilişkindir. Gass ve Seiter’e göre (Gass- Seiter, 2003: 145’ten akt. Çakar, 2009: 39), korku ve endişe uyandırmanın başarısını etkileyen algılanmış tehlike, önerilerin belirginliği, yerleştirilmesi, argüman kalitesi, onur ve endişe seviyesi gibi birtakım değişkenler bulunmaktadır.

8-Dramatizasyon: İletilen mesajlardaki olumsuzluğu öne çıkarıp vurgulama gibi duyguların yapılmasıdır (Köse ve Coşkun, 2018: 200). Örneęin; dünya önemli bir yıldızı kaybetti gibi ifadeler dramatize edilebilir.

9-Paralellik Kurma: ‘‘İletilerde benzerlik taşıyan ya da zıtlık oluşturan unsurlar beraber yansıtılmakta anlamsal eşitlik sağlanmaktadır’’ (Devran, 2010: 54). Örneęin; iyisiyle kötüsüyle bu işi yapacağız, hem havada hem karada olacağız.

10-Kant Gösterme: Gönderilerde kanıtı dayalı unsurların bulunması ikna sürecini olumlu yönde etkileyecektir. Kanıtı oluşturan unsurlar; uzman görüşleri, fotoğraflar, istatistikler vb. olabilmektedir. Sontag, ‘‘Hakkında çok az resimli bilgiye sahip olduğumuz

vahşetler bize daha uzak görünmektedir” derken tam da bu noktaya dikkat çekmektedir (Sontag, 2005: 21). Olayın görgü tanıklarının vermiş olduğu ifadeleri, “güvenilir kaynakların açıklamaları, sayısal veriler ve görsel materyaller bir haberin inandırıcılığını arttırmak için başvurulan önemli kanıtlardan bazılarıdır” (Rigel, 2000: 187-188).

1. Yöntem

Metin çözümlemelerinde söylem analizi, retorik analizi, göstergebilim analizi vb. birçok yöntem vardır. Ancak hangi yöntemin kullanılacağı araştırmanın amacına ve araştırma sorularına bağlıdır. Ampirik araştırmalarda metin çözümlemelerinde genellikle içerik analiz kullanılmaktadır. İçerik analizi yöntemi, sosyal bilimlerde kullanılan önemli bir araştırma yöntemidir. İçerik analizi ortaya çıkarılan dokümanların, farklılıklarının analiz edilmesi, kıyaslanması doğrultusunda yararlanmayı sağlayan yöntemdir (Yıldırım, 2018: 70). Koronavirüs sebebiyle Türkiye’de büyükşehir statüsünde olan iller ile Zonguldak ilinde uygulanan sokağa çıkma yasağı ile ilgili köşe yazarları tarafından 11- 12 Nisan 2020’ de yazılan yazıların konu edinildiği araştırmada içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Toplamda 3 ayrı gazeteden 3 yazarın 2 gün üst üste yazdıkları 6 köşe yazısı incelenmiştir. Araştırmada sokağa çıkma kısıtlamasının farklı köşe yazarlarınca nasıl kullanıldığına Retorik kuram çerçevesinde yanıt aranmış, sonuç olarak ortaya çıkan bilgiler ve kelimelerin çözümlemesi yapılmıştır. Böylece farklı ideolojik görüşlere sahip gazetelerin karşılaştırılması ile metinlerin içeriğindeki değişimler ortaya çıkarılmıştır. Köşe yazarları muhalif, hükümete yakın, tarafsız olacak şekilde üç gazeteyi temsilen seçilmiştir. Tarafsızlık noktasında Habertürk Gazetesi’nden Fatih Altaylı, merkez sağ ve hükümete yakınlığı ile Sabah Gazetesi’nden Melih Altınok ve sol ve hükümete muhalif olması dolayısıyla Sözcü Gazetesi’nden Yılmaz Özdil’in 11-12 Nisan tarihli köşe yazıları incelemeye alınmıştır. Çalışmanın evrenini Türkiye’deki yazılı basındaki köşe yazarları oluşturmaktadır. Örneklem ise Sabah, Sözcü ve Habertürk gazetelerinin köşe yazarlarından birer temsilci seçilerek oluşturulmuştur.

1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu çalışmada, dünyada birçok ülkeye yayılarak pandemi halini alan korona virüsün, etkilerini önlemeye yönelik uygulanan sokağa çıkma kısıtlamasının köşe yazarlarınca nasıl ele alındığını ortaya koyulması amaçlanmaktadır. Gazetelerin ideolojik yapıları, iktidarla ilişkileri kapsamında karşılaştırmalar ile sokağa çıkma kısıtlaması bağlamında yansıttıkları tutumları çözümlemek çalışmanın diğer bir amacını oluşturmaktadır. Köşe yazarları yazdıkları yazılar, eleştiriler ve önerileriyle toplumun algısını yöneten önemli düşünce insanlarıdır. Köşe yazılarındaki düşünceler okurun davranışlarına etki etmekte ve kamuoyunun oluşması, açısından önemlidir.

1.3. Araştırma Soruları

Koronavirüs kapsamında köşe yazarlarının sokağa çıkma kısıtlamasını ne şekilde ele aldıkları, içerik analiz yöntemiyle, retorik kuramını öngördüğü kriterler çerçevesinde ele alınmıştır. Bu doğrultuda iki araştırma sorusuna cevap aranacaktır;

1-Köşe yazarları sokağa çıkma yasağı hakkında hangi kelimeleri, tabirleri sıklıkla kullanmaktadır?

2-Gazete köşe yazılarında yazarların kullandığı dil retorik açısından ne şekilde ifade edilmektedir?

1.4. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları

Araştırmanın kapsamını Türk basınında yer alan 11-12 Nisan 2020’de 31 şehir ve Zonguldak illerinde gerçekleştirilen sokağa çıkma yasağı ile ilgili yazılı basında yer alan köşe yazıları oluşturmaktadır. Araştırma, Fatih Altaylı (Habertürk), Melih Altınok (Sabah) ve Yılmaz Özdil (Sözcü) olmak üzere üç köşe yazarının 6 köşe yazısı ile sınırlandırılmıştır.

Araştırmanın objesini, sol siyasal yayın çizgisine sahip olan Sözcü, sağ merkez basının temsilcisi sayılan Sabah ve liberal anlayışa sahip Habertürk yazılı basın grupları oluşturmakta, farklı ideolojik düşünceleri ile araştırmada yer almaktadır.

2. Bulgular ve Yorum

11 Nisan 2020 Köşe Yazılarının Retorik Analizi

Habertürk Gazetesi köşe yazarı, Fatih Altaylı tarafından yazılan ‘‘2 gün 2’’ başlıklı yazıda; ‘‘Gece 12’de başlayacak’’ şeklinde ilan edildi. Sonra felaket.’’ İfadesinde felaket sözcüğü bir metafor yapılarak kullanılmıştır. Halkın sokağa çıkma yasağını duyunca marketlere, fırınlara vb. bir anda kalabalık oluşturacak şekilde gitmesini ‘‘felaket’’ olarak nitelendirmektedir. Ayrıca ‘‘felaket’’ sözcüğü ile yazar duyulan korku hissini de yansıtmıştır.

‘‘Her yer ana baba gününe dönüştü.’’ İfadesinde ‘‘ana baba günü’’ ile kıyamet- mahşer alanı benzetmesi yapılmıştır. Kalabalık ortamın yoğunluğuna dikkat çekilmiştir.

‘‘Fırın önünde uçan tekme ile kavga etmek ne!’’ cümlesinde ‘‘uçan tekme’’ ifadesi metafor unsuru ile kullanılmıştır. Sokağa çıkan halk arasında geçen tartışmanın kavgaya dönüşme anının, büyüklüğünün kelimelere yansımadaki abartı görülmektedir.

‘‘...varoş mahallede de aynı, en lüks caddede de!’’ cümlesinde retorik unsurlardan paralellik kurma kullanılmıştır. İki zıtlığın bir arada kullanılması ile anlamsal karşıtlık oluşturulmuş, vurgulama yapılmıştır.

Fatih Altaylı köşe yazısında zaman zaman ‘‘lan’’ ifadesi gibi argo sözcükler ile cümlelerini yansıtmıştır. Dramatizasyon unsuru içinde öfke duygusu ile bu tarz kelimeleri kullandığı görülmektedir. <http://www.fatihaltayli.com.tr/kose-yazilari/2020/04/11/2-gun-2>

Sözcü Gazetesi köşe yazarı, Yılmaz Özdil’ in ‘‘39 lira 24 Kuruş’’ başlıklı yazısındaki ifadelerle baktığımızda; ‘‘Gerek batının, gerek dışımızdaki dünyanın ciddi manada kıskandığı Türkiye’de ücretsiz izne çıkarılanlara günlük 39 lira 24 kuruş ödenecek. ‘‘...hamdolsun 39 lira 24 kuruşu rüyamızda bile göremezdik.’’ cümlelerindeki karşılaştırmalardan sonra ‘‘Bir toplum maskeyle ağzını burnunu kapatacağına, hâlâ gözünü kulağını kapatıyorsa...’’ cümlesi kullanılmış ‘‘gözünü kulağını kapatmak’’ gerçek manada kullanımın dışında paralellik kurma unsuru ile halkın iktidara karşı tepkisiz kalmasını ve devletin verdiği para miktarını kabul edip ikna olduğu için eleştirmektedir. <https://www.sozcu.com.tr/2020/yazarlar/yilmaz-ozdil/39-lira-24-kurus-5740503/>

Sabah Gazetesi köşe yazarı, Melih Altınok’ un ‘‘ İstanbul’da geçen sene bu zamanlar kaç kişi öldü?’’ başlıklı yazısındaki ifadelerle baktığımızda; ‘‘... Türkiye’de yapılan toplam test sayısı 276. 338. Toplam vaka sayısı 42.282. Hayatını kaybedenlerin sayısı ise 908. ...ölen kişi sayısı bakımından 13. sırada. 42 bin 282 vaka ile Türkiye dünyada en çok vaka görülen 9. ülke. ‘‘...her 100 vaka için can kaybı 6. Bu oran Türkiye’de yaklaşık yüzde 2.15.’’ retorik

Unsurlarından kanıt gösterme kullanılarak istatistiksel ifadelerle yer verilmiştir. Karşılaştırmalar dünya ülkelerine göre yapılmıştır. Dünya Sağlık Örgütü, Türkiye temsilcisinin; ‘‘Türkiye, tanı kapasitesi ve Kovid-19 ile mücadelede tedavi konusundaki muazzam çabaları sayesinde örnek bir ülke’’ şeklindeki ifadesine yer vererek retorik unsurlardan kanıt göstermeyi

kullanmaya devam etmiştir. “... anın çektiğimiz fotoğrafı” ifadesinde ise salgın döneminde hafızalarımızda yer edinen şu anki bilgilerden bahsetmektedir.

<https://www.sabah.com.tr/yazarlar/melihaltinok/2020/04/11/istanbulda-gecen-sene-bu-zamanlar-kac-kisi-oldu>

12 Nisan 2020 Köşe Yazılarının Retorik Analizi

Habertürk Gazetesi köşe yazarı, Fatih Altaylı tarafından yazılan “Belediyeler de market mi yağmalayacaktı?” başlıklı yazıda sokağa çıkma yasağının duyurulmasıyla ilgili eleştiriler büyük yer kaplamaktadır. Yazı bakana sorulan sorular ve yasakla ilgili çeşitli eksiklerin dile getirilmesi ile ilerlemektedir. “...sadece yakın çevresini değil, iki koridoru nasıl etkilediğini çok açıkça gösteren bir tablo.” İfadesindeki, “iki koridor” ile metonomi yapılmış yakın çevre ve sosyal çevreyi kapsayan şekilde anlam bulmuştur. <http://www.fatihaltayli.com.tr/kose-yazilari/2020/04/12>

Sözcü Gazetesi köşe yazarı, Yılmaz Özdil’ in “Virüsün çabasına gerek yok bizi bu zihniyet yönetirken “biz bize yeteriz” Türkiyem!” başlıklı yazısındaki ifadelerle baktığımızda; Özdil, virüsün çıktığı ilk andan itibaren geçen süreyi değerlendirmiştir. Salgının ortaya çıkmasından, sokağa çıkma yasağının uygulanmasına kadar.

Öğrencilerden bahsederken “...kimisi sabaha kadar parkta oturdu.” ifadesi ile retorik unsurlarından dramatisasyon kullanılmış mesajdaki olumsuzluk duygusu, acıma duygusu ön plana çıkarılmıştır.

“Millet test yapılmadığı için göz göre göre hayatını kaybederken...” ifadesinde “göz göre göre” ile dramatisasyon unsuru kullanılmış, bilerek ölüme terk edilmiş mesajı verilmiştir. “Millet” kelimesi ile de sürü mantığına bürünme unsuru kullanılmış uyma eğiliminin herkes için geçerli olduğu yansıtılmıştır.

“...yandaş müteahhide kutu kutu test kiti verildiği ortaya çıktı.” cümlesinde “yandaş” kelimesi lakab kullanılarak ifade edilirken “kuku kutu” ikilemeleri yaparak anlamın pekiştirilmesine çalışılmıştır.

“Asrın liderimiz çıktı...” ifadesinde lakap unsuru kullanılarak cumhurbaşkanı kastedilmiştir. “Asrın lideri” ifadesi diğer köşe yazısı ile birlikte tam 11 kez kullanılmıştır.

“Hastaneye bangır bangır koronavirüsü olarak gelen vatandaşlara test yapılmadığı, bu şekilde hayatını kaybeden vatandaşların “doğal ölüm” veya “bulaşıcı hastalık” ibaresiyle toprağa verildiği, bu taktikle, koronavirüsten ölenlerin listesine dâhil edilmedikleri ortaya çıktı.” İfadesinde olayın olumsuz yönü dile getirilmiş, üzüntüye, telaşa sevk edebilecek dramatisasyon unsuru kullanılmıştır.

“Otogarlar ana baba günü oldu.” ifadesinde “ana baba günü” benzetme yapılarak kıyamet günü gibi, kalabalık vurgusuyla anlatılmak istenmiştir.

“Allah'ın tokadı yok...” ifadesinde halk dilindeki “Allah'ın sopası yok” ifadesi ile benzerlik göstermektedir. Camilerin de kapatılması üzerine söylenen bu söz hükümete, başlarına ceza gelmesi anlamında söylenmiştir. “Habire “camiler kapatıldı” filan diyorlardı, camileri kapattılar.” ifadesi ile anlam tamamlanmaktadır.

“...ahlaksız gazeteci” tamlamasında “ahlaksız” kelimesi ile retorik unsurlarından olumsuz manada lakap kullanılmıştır.

“...vatandaştan para istiyorlar” diyenleri “fitne odağı” ilan etti.” Burada da retorik unsurlarından “fitne odağı” ile olumsuz lakap kullanılmıştır.

“...vatan hainleri darbe ıgırtkanlığı yapıyor” dediler. Cümlesindeki ‘vatan hainleri’ lakabı kullanılmış, darbe isteyenler için bu tabir yer almıştır.

“...marketlerde bakkalarda izdiham oldu.” Cümlesinde ‘izdiham’ kelimesi ile endişeyi yansıtan anlam ortaya çıkmaktadır. Kelime ile aşırı kalabalıklar, yığılmalar ifade edilmektedir. Olayın ciddiyeti, büyüklüğü anlatılmıştır.

“...ölüm rekoru” ifadesine korku ve endişe uyandırıcı bir anlam yüklenmiştir.

“Allah aşkına, dünyada virüsle mücadelede bu kadar başarısız, bu kadar kararsız, bu kadar hazırlıksız bir başka ülke var mı?” yazının son cümlesi bu soru ile sonlandırılmış, akıllarda soru işareti bırakılmış, düşünmeye sevk eden ifadelere yer verilmiştir.

<https://www.sozcu.com.tr/2020/yazarlar/yilmaz-ozdil/>

Sabah Gazetesi köşe yazarı, Melih Altınok’ un ‘Cuma gecesi dersleri’ başlıklı yazısında; ‘Trafik kilitlendi.’ ifadesinde retorik unsurlarından metonomi kullanımı görülmektedir.

“...yasak duyurulmadan önce vatandaşa ihtiyaçlarını karşılaması için yeterli süre verilmeliydi. İki belki üç gün...” gibi yasağın söylenme zamanı ile ilgili eleştirel ifadeler bulunmaktadır.

Evet, cuma gündüzden güneşi gören “kendini sokağa atmıştı.” Meteoroloji, cumartesi ve pazar günü de “havanın mis gibi” olacağını söylüyordu. Yine yollar, parklar, çarşılar “ana baba günü” olacaktı. Cümlelerdeki ifadelere bakıldığında “kendini sokağa atmak” metonomi, “havanın mis gibi olması” metefor, çarşıların “ana baba günü” olması korku ve endişe uyandırma olarak ifade edilmiştir.

“Unutmayın herkes sizin kadar "bilinçli", "planlı programlı", "akıllı", "mantıklı" olamayabilir.” Cümlesi ile retorikteki sürü mantığı yaratma unsuru ile vatandaşa seslenmektedir. <https://www.sabah.com.tr/yazarlar/melihaltinok/2020/04/12/>

11-12 Nisan 2020’ de uygulanmaya başlayan sokağa çıkma yasağının köşe yazarlarınca ele alınış biçiminin incelendiği bu çalışmada, 3 gazeteden 3 köşe yazısı değerlendirilmiştir.

Habertürk Gazetesini’ nin köşe yazısında kullanılan retorik unsurlar; korku ve endişe uyandırma, metafor, metonomidir.

Sözcü Gazetesi’ nin köşe yazısında kullanılan retorik unsurlar ise; dramatizasyon, lakap kullanımı, sürü mantığına bürünmedir. Ayrıca çokça ikilemelerden de yararlanılmıştır.

Sabah Gazetesin’ nin köşe yazısında kullanılan retorik unsurlar; metonomi, sürü mantığına uyma, kanıt göstermedir.

Genel olarak gazetelerde sıklıkla kullanılan retorik unsurlar; metonomi ve metafordur. Burada verilmek istenilen mesajın anlamını güçlendirmek, zihinleri farklı bakış açlarına yönlendirmek için etkili teknikler kullanılmıştır. Böylece gazete köşe yazarlarınca kullanılan dil retorik açısından nasıl ifade edilmiştir? Sorusuna yanıt bulunmuştur.

Sözcü Gazetesi’ nde 11 kez aynı lakap ile ‘Asrın Lideri’ seslenişi yer almış, okuyucuların dikkatini çekmek istenmiştir. ‘Apar topar’, ‘test mest’, ‘kutu kutu’, ‘bangır bangır’ ikilemesi, ‘kapının önüne koymak’, ‘kaşla göz arasında’ deyimini kullanılarak anlam açısından zenginleştirme yapılmıştır.

Sabah Gazetesin’ de sıklıkla istatistiksel veriler kullanılarak kanıt gösterme unsuruna yer verilmiştir. Ayrıca ‘Göz göre göre’, ‘göz ardı etmek’ deyimleri kullanılmıştır.

Habertürk Gazetesi'nde eleştirel dil soru cümleleri ile desteklenmiştir. "Dip dibe" ikilemesi anlamı pekiştirmiş ve güçlendirmiştir. Köşe yazarları sokağa çıkma yasağı hakkında hangi kelimeleri, tabirleri sıklıkla kullanıyor? Sorusuna yanıt bulunmuştur.

SONUÇ

Tüm dünyada etkisini gösteren Covid-19'un sonuçlarını maddi ve manevi olarak hisseden ülkeler çeşitli önlemler almaktadır. Bu doğrultuda ilk kez bu kadar büyük bir salgın krizi ile başa çıkmaya çalışan Türkiye'de farklı stratejiler ile krizi yönetmeye çalışmıştır. 11-12 Nisan'da ilk sokağa çıkma yasağı uygulanmıştır. Bu tarihlerde yazılan köşe yazılarında retorik unsur olarak korku ve endişe uyandırma, metafor, metonimi, drammatizasyon, lakap kullanımı, sürü mantığına bürünme, kanıt gösterme gibi unsurlar kullanılmıştır. Yazarlar salgını, ölüm, korku, felaket, çaresizlik gibi olumsuz duygularla ifade etmiştir. Vatandaşların sokağa çıkma yasağının olduğu günlerdeki tavrını ise telaş ve korku unsuru kullanılarak "izdiham", "panik", "hücum", "kavga", "uçan tekme", "saldırma", "heba" sözcükleri ile ifade etmişlerdir. Araştırmada incelenen gazete köşe yazarlarınca sokağa çıkma yasağı farklı bakış açılarıyla ele alınmıştır. Hepsindeki ortak nokta ise eleştiri ve uyarıların yoğun olmasıdır. Retorik yönünden de birçok benzerlik ve farklılık görülmektedir. Duygusal açıdan yoğunluğu yansıtan, korkuyu ve paniği anlatan metonimi ve metafor unsurları kullanılmıştır. Alan yazın incelendiğinde de bu retorik unsurlarının sık kullanıldığı görülmektedir.

Salgınlar ne zaman, nerede olacağı bilinmeyen, olağanüstü sonuçlar doğurabilecek ve ülkelerde krizlere sebep olabilecek yapıdadır. Önceden planlaması yapılarak, önlemler alınarak ortaya çıkan maddi ve manevi zararın en aza indirilmesi sağlanmaktadır. Alınan birçok önlemden biri sokağa çıkma yasağıdır. Köşe yazarlarının eleştiri noktasında yasağın öngörülerek daha uygun zamanda açıklanması durumu yer almaktadır. Köşe yazarlarının bunu anlatırken halka karşı argo tabir (lan) gibi kullanmaları, hitap şekillerinde retorik açıdan okuyucunun dikkatini çekme amacı olarak görülmektedir.

Araştırmada incelenen köşe yazılarında çok sıklıkla kullanılan retorik unsurlarla okuyucunun zihnini şekillendiren, soru işaretleri bırakan, eleştiren, uyarıcı bir dil, amacını yansıtmaktadır.

Çatışma Beyanı

- 1- Araştırmacıların katkı oranları eşittir.
- 2- Makalenin yazarları arasında çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

- Cevizci, A. (2002). Paradigma felsefe sözlüğü. İstanbul:Engin Yayıncılık
- Çakar, S. (2009). Reklamlarda korku çekiciliğinin kullanılması. [Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi]. Bahçeşehir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çiçekler, A. N. Aydın, T.(2019). Kavramsal metafor kuramı ve belagat: karşılaştırmalı bir inceleme. RumeliDe Journal of Language and Literature Studies, 14-26. <https://doi.org/10.29000/rumelide.616880>
- Çiftioğlu Çabuk, A. (2015). Türkçe' de örtmece sözlerin oluşum yolları. Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi, 4 (5), 137-160.
- Çobanoğlu, N. (2020). Bireysel, profesyonel, toplumsal, bilimsel ve siyasal etiği yeniden sorgulatan COVID-19. Anadolu Kliniği Tıp Bilimleri Dergisi, 25 (1). <https://doi.org/10.21673/anadoluklin.709891>

- Devran, Y. (2010). Haber söylem ideoloji. İstanbul:Başlık Yayın Grubu
- Dikmen U, A., Kına, H. M., Özkan, S., ve İlhan, M. N. (2020). COVID-19 Epidemiyolojisi: Pandemiden ne öğrendik. Journal of Biotechnology and Strategic Health Research (1), 29-36. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/bshr/issue/53693/715153>
- Duman, M. A. (2019). Retorikten belâgate mecâzdan metafora. Ankara:Nobel Akademik Yayıncılık.
- Gökgöz, G.(2019). “1960’lar Türkiye’sinde Sosyal Devlet Anlayışının Bir Kıtık ve Kuraklık Örneği Üzerinden Değerlendirilmesi”, Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Dergisi Journal of Atatürk and the History of Turkish Republic II/5, (2019 Yaz), ss. 431-468.
- Gözler, K. (2000). Türk anayasa hukuku, Bursa: Ekin Kitabevi Yayınları.
- Güven, A. (2014). Gezi’nin Dili: Göstergibilimsel Bir İnceleme. İnsan ve İnsan Dergisi, 19-29. <https://doi.org/10.29224/insanveinsan.279980>
- Hasbay, S. (2019). Kars'ta kullanılan lakaplar üzerine bir inceleme (Yayın No. 590077) [Yüksek lisans tezi, Kafkas Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Işıklar, Z. (2012). Retorikte dili doğru ve etkili kullanma yolları (Yayın No. 513282) [Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- İşliyen, F. Ş. (2014). Gazete Tasarımının Haberin Algılanması ve Anlamlandırılması Üzerindeki Etkisi. Yayımlanmış Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Karaman, S. (2012). Retorikte genel inandırma tarzları hakkında bir inceleme (Yayın No. 333351) [Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Köse, H., ve Coşkun, A. (2018). Kadın cinayeti haberlerinin retorik haber çözümleme yöntemi ile incelenmesi hürriyet.com.tr örneği. Al Farabi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, 2 (4), 191-222. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/farabi/issue/41933/457494>
- Rigel, N. (2000). İleti tasarımında haber, İstanbul: Der Yayınları.
- Sayın Çağlayan, Z. (2020). Kuran'ı Kerim'deki metaforların gündelik dil felsefesi açısından incelenmesi. (Yayın No. 611692) [Yüksek lisans tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Sontag, S. (2005). Metafor olarak hastalık-Aids ve metaforları. Çev. Osman Akınhay, İstanbul: Agora Yayınları.
- Şen, A. F. (2012) Toplumsal Hareketler ve Medya: Wall Street İşgalinin Medyada Temsili. Yeditepe University Global Journal, 2(4): 126-154.
- Tekeli, S.E. (2016). Kadın cinayetlerinin haberleştirilmesi bağlamında medya etiğini yeniden tartışmak: Habertürk gazetesi örneği”, Abant Kültür Araştırmaları Dergisi, 1,(1): 129-142
- Tokgöz, O. (2010). Temel gazetecilik. Ankara: İmge Kitapevi.
- Uludağ, Ö. (2020). Yeni koronavirüs 2019 enfeksiyonları güncel durum. Adıyaman Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi, 6 (1), 118 - 127. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/adiyamansaglik/issue/53800/716011>
- Üstüner, A. (2009). Örtmece sözlerle ilgili terimler. Turkish Studies, 4 (8): 166-176.

Yeşil, E., ve Hacımustafaoğlu, M. (2020). Yeni coronavirus 2019 enfeksiyonları güncel durum. Güncel Pediatri Dergisi, 18 (1), 134-139.

Yıldırım, Y. (2018). Siyasal iletişim ve yeni medya ilişkisi: Zeytin dalı hareketi sürecinde siyasal parti liderlerinin twitter kullanımlarının analizi (Yayın No. 523015) [Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.

İnternet Kaynakları

Altınok, M. (2020, 11 Nisan). İstanbul'da geçen sene bu zamanlar kaç kişi öldü?. Sabah. Erişim adresi: <https://www.sabah.com.tr/>

Altınok, M. (2020, 12 Nisan). Cuma Gecesi Dersleri. Sabah. Erişim adresi: <https://www.sabah.com.tr/>

Altaylı, F. (2020, 11 Nisan). 2 gün 2. Habertürk. Erişim adresi: <http://www.fatihaltayli.com.tr/>

Altaylı, F. (2020, Nisan 12). Belediyeler de market mi yağmalayacaktı?. Habertürk. Erişim adresi: <http://www.fatihaltayli.com.tr/>

Özdil, Y. (2020, 11 Nisan). 39 lira 24 kuruş. Sözcü. Erişim adresi: <https://www.sozcu.com.tr/>

Özdil, Y. (2020, 12 Nisan). Virüsün çabasına gerek yok bizi bu zihniyet yönetirken Biz bize yeteriz. Sözcü. Erişim adresi: <https://www.sozcu.com.tr/>